

Šiaurinės pietų aukštaičių šnektos: sociolingvistinis ir dialektologinis pjūvis

Asta Leskauskaitė

Tarptautinė mokslinė konferencija *Geolingvistikos ir sociolingvistikos polilogas XXI amžiuje*
2012 m. gruodžio 6–7 d., Kaunas

Pietų aukštaičių šnektos

Tarptautinė mokslinė konferencija *Geolingvistikos ir sociolingvistikos polilogas XXI amžiuje*
2012 m. gruodžio 6–7 d., Kaunas

Administracinis-teritorinis pavaldumas

Punktas	Administracinis-teritorinis pavaldumas				
	XIX a.	Iki 1950 (1919–1940, 1944–1950)	1950–1962	1962–1995	1995–2012
Semeliškės (594)	Semeliškių valsčiaus centras	Trakų apskritis ⇒ Semeliškių valsčiaus centras	Vievio rajonas ⇒ Semeliškių apylinkės centras	Trakų rajonas ⇒ Semeliškių apylinkės centras	Trakų rajono savivaldybė (1995–1999), Elektrėnų savivaldybė (1999–2012) ⇒ Semeliškių seniūnijos centras
Dusmenys (631a)	Onuškio valsčius	Trakų apskritis ⇒ Onuškio valsčius	Trakų rajonas ⇒ Dusmenų apylinkės centras (1950–1962)	Trakų rajonas ⇒ Dusmenų apylinkės centras (1962–1986), Onuškio apylinkė (1986–1995)	Trakų rajono savivaldybė ⇒ Onuškio seniūnija

Administracinis-teritorinis pavaldumas

Punktas	Administracinis-teritorinis pavaldumas				
	XIX a.	Iki 1950 (1919–1940, 1944–1950)	1950–1962	1962–1995	1995–2012
Vievis (557)	Vievio valsčiaus centras	Trakų apskritis ⇒ Vievio valsčiaus centras	Vievio rajono centras ⇒ Rajoninio pavaldumo miestas (1950–1953), rajoninio pavaldumo miestas ir Vievio apylinkės centras (1953–1962)	Trakų rajonas ⇒ Rajoninio pavaldumo miestas ir Vievio apylinkės centras	Trakų rajono savivaldybė (1995–1999), Elektrėnų savivaldybė (1995–2012) ⇒ Vievio seniūnijos centras
Aukštadvaris (613)	Aukštadvario valsčiaus centras	Trakų apskritis ⇒ Aukštadvario valsčiaus centras	Jiezno rajonas ⇒ Aukštadvario apylinkės centras	Trakų rajonas ⇒ Aukštadvario apylinkės centras	Trakų rajono savivaldybė ⇒ Aukštadvario seniūnijos centras
Onuškis (631)	Onuškio valsčiaus centras	Trakų apskritis ⇒ Onuškio valsčiaus centras	Daugų rajonas (1950–1959), Trakų rajonas (1959–1962) ⇒ Onuškio apylinkės centras	Trakų rajonas ⇒ Onuškio apylinkės centras	Trakų rajono savivaldybė ⇒ Onuškio seniūnijos centras

Administracinis-teritorinis pavaldumas

Vievis → miestas (nuo 1950 m.)

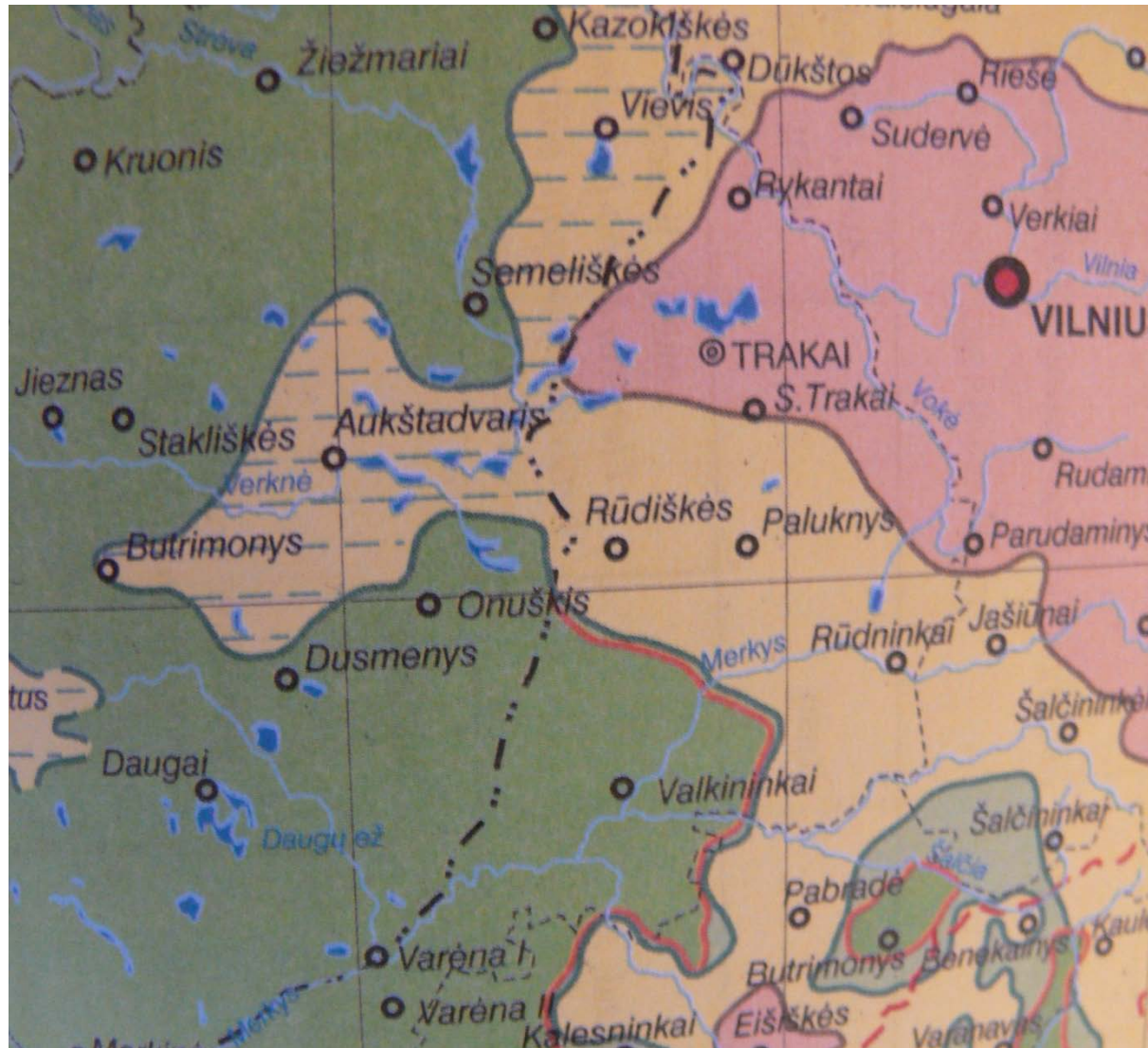
Semeliškės → miestelis

Aukštadvaris → miestelis

Onuškis → miestelis

Dusmenys → kaimas

Etnolingvistinės teritorijos (pagal P. Gaučą, 2004)

Tarptautinė mokslinė konferencija *Geolingvistikos ir sociolingvistikos polilogas XXI amžiuje*
2012 m. gruodžio 6–7 d., Kaunas

Skiriamoji ypatybė

Skiriamoji ypatybė	Vievis	Semeliškės	Dusmenys	Aukštadvaris	Onuškis
Kamieno <i>q, ę</i>	<i>a, e / u, i</i>	<i>a, e / u, i</i>	<i>u i</i>	<i>a e</i>	<i>a e / u i</i>
Žodžio galo <i>q, ę</i>	<i>u, i</i>	<i>u, i</i> (įtemptumas gali būti išlaikomas), retai <i>u. i. / u i</i>	<i>u. i. / u i</i>	<i>a. e.</i>	<i>u. i. / u i</i>

Konsonantizmas

Ypatybė	Vievis	Semeliškės	Dusmenys	Aukštadvaris	Onuškis
Dzūkavimas 1 dzūkavimo ypatybė	Nereguliari	Nereguliari	Gana reguliari	–	Nereguliari
2 dzūkavimo ypatybė	Nereguliari	Nereguliari	Gana reguliari	–	Nereguliari
<i>le, lei, lė, len > la, lai, lę, lan</i>	Gana reguliari	Reguliari	Reguliari	–	Gana reguliari

1

Vokalizmas

Ypatybė	Vievis	Semeliškės	Dusmenys	Aukštadvaris	Onuškis
Kirčiuoti kamieno $\sigma \underline{e}$	$uo/\sigma \underline{ie}$	$uo \underline{ie}$	$\sigma \underline{e}$	–	$\sigma \underline{e}$
Kirčiuoti uždarojo žodžio galo $\sigma \underline{e}$	$uo \underline{ie}$	$uo \underline{ie}$	$\sigma \underline{e}$	–	$\sigma \underline{e}$
Kirčiuoti atvirojo žodžio galo kirčiuoti $\sigma \underline{e}$	$uo \underline{ie}$	$uo \underline{ie}$	$\sigma \underline{e}$	–	$\sigma \underline{e}$
Nekirčiuoti kamieno $\sigma \underline{e}$	$o./uo \underline{e}$	$\alpha(.) \underline{e}(.)/uo \underline{ie}$	$\alpha(.)/\underline{u} \underline{e}(.)$	–	$\alpha(.)/\underline{u} \underline{e}(.)$
Nekirčiuoti uždarojo žodžio galo $\sigma \underline{e}$	$a/o \underline{e}$	$\alpha(.) \underline{e}(.)/uo \underline{ie}$	$\alpha(.) \underline{e}(.)$	–	$\alpha(.) \underline{e}(.)$
Nekirčiuoti atvirojo žodžio galo $\sigma \underline{e}$	$a \underline{e}/\underline{i}$	$\alpha(.)/a \underline{e}(.)/\underline{i}$	$\alpha(.)/\underline{u} \underline{e}(.)/\underline{i}$	–	$\alpha(.)/\underline{u} \underline{e}(.)/\underline{i}$

Kitos ypatybės

Vievis

- Nekirčiuotų ilgųjų balsių ir *ie*, *uo* trumpinimas
šalditùvas, letuùuõs, nušená.vis, pažuríeje, givá.na, lektùvas
- Nereguliarus kirčiuoto *uo* > ^u*o*
d^uóť, j^uóksis, bet *bućúof*, *venúoliktu*
- Inesyvas ir iliatyvas
raŋkàs cik_nusìpráušáu šaltañ. vandenìj /jãu_ir_ĩže áusìj
juõ brúolis ušárutas /kapúose gùli
ro.gùtesna árkli /ir_nuvažá.va_ti
kluojimañ. tàs šiẽnu. sùveža
- Retos daiktavardžių formos
liepaĩ. „liepos“, *líepas* „liepa

Kitos ypatybės Semeliškės

- Retos daiktavardžių formos

popierĩs „popierius“, *tru.kumà* „trūkumas“, *rudeniẽs* „rudens“, *lidekaĩ.*
„lydekos“

- Inesyvas ir iliatyvas

sañdeĭlùki. sklæ.pas irà

semeliškėj tai_visà ži.dàuje gi_bùua

má.na atmintij / tai_tik letùviškai

má.na_gi plãũ.c^uose vanduo

- Veiksmažodžių esamojo laiko 3 asmuo

apipilæ, stúove, li_žæ, pàpile

- Retesnės veiksmažodžių esamojo laiko formos

neliẽŋka, pramiẽŋgù

Kitos ypatybės

Dusmenys

- Inesyvas ir iliatyvas

*í léido. laikinaĩ. pagi.véñ(ť) tiná*ĩ* ĵáũ / šitaĩ namé.liĩ*

išejaũ. / ne_sàvo. káimi

kopĩrstuose vaĩ.ku ràs

išãr.de. ĵi tu. ná.mu / ir_acìveže. dusmenĩsna

šõnan to.(i) ĵúosta ĵi nuveĩ.na

padá.re ĵáũ tu. muĩ.lu / supilá.vo ĵáũ tĩ ĵáũ kũkuõsna

daiktá.luosna